

Met de klok mee:

Thomas Dworzak, *Kavkaz*, 1993-1998,
Reference silver gelatin prints,
Courtesy: Thomas Dworzak / Magnum
Photos courtesy Magnum Gallery

Jean-Marc Rochette, tekening voor de
illustratie van de *Odyssee*

Sama Alshaibi, 2010, *Sweep*

Mounir Fatmi, 2009-2010, *Modern
Times, a History of the machine*

biennále: 3
ΜΠΙΕΝΝΑΛΕ ΣΥΓΧΡΟΝΗΣ ΤΕΧΝΗΣ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ
THESSALONIKI BIENNALE OF CONTEMPORARY ART

De 3^e Biënnale van Hedendaagse Kunst in Thessaloniki

Samenwerken kan

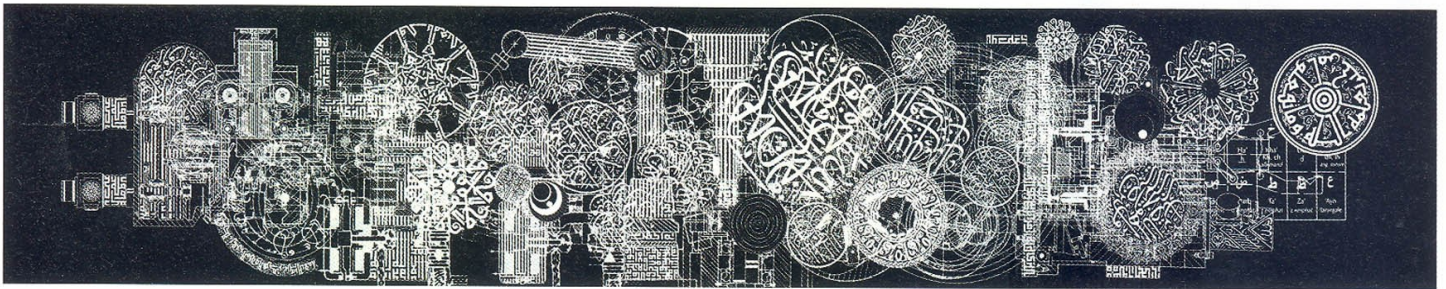
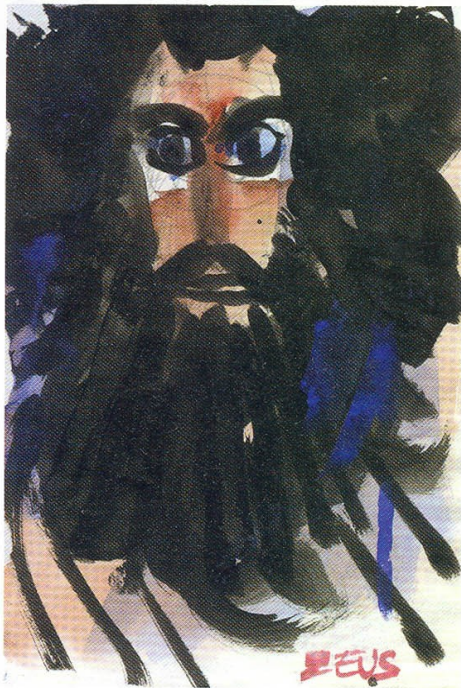
Hoewel ik 25 jaar in Griekenland heb gewoond voordat ik naar Nederland emigreerde, bezocht ik Thessaloniki voor het eerst pas in oktober 2005. Naar aanleiding van mijn deelname aan een tentoonstelling in het centrum van de stad verbleef ik er vijf dagen. Ik ben Hero Hokwerda nog steeds dankbaar voor zijn advies te logeren in hotel 'Orestíás Kastoriás', een bescheiden familiehotel, rustig, schoon en gastvrij, tegenover de kerk van Ayos Dimitrios.

Maria Ikonomopoulou • Foto's: Biënnale

Ik kende er nog niemand maar werd meteen verliefd op de stad, die de meeste orthodoxe priesters en monniken in lange zwarte jurken en de meeste *zacharoplastia* heeft. De vele lagen van de roerige geschiedenis van Thessaloniki (in grootte de tweede stad van Griekenland met ongeveer 800.000 inwoners) zijn nog overal zichtbaar, organisch verweven met het moderne stadsleven. Ik hou van lopen zonder bestemming, van 'voltes'. Voor zo iemand is Thessaloniki een feest. De stad is klein genoeg om je haar snel eigen te maken en niet zo toeristisch als Athene die haar historische bezienswaardigheden serieus exploiteert. Thessaloniki geeft je het gevoel dat je de dingen zelf ontdekt.

Tijdens mijn eerste verblijf in Thessaloniki heb ik al vrienden gemaakt. Mijn enthousiasme voor de stad deelden ze zeker maar ze spraken weemoedig over een cultureel bruisende tijd die nu voorbij was. Ik geloofde ze graag maar was nu ook best onder de indruk van het aantal musea dat ik in de stad aantrof. Thessaloniki heeft bijvoorbeeld drie musea voor hedendaagse kunst, terwijl Athene nog steeds geen permanent gebouw kan regelen voor het enige dat zij heeft (Ethnikó Mousío Synchronis Technis). En er is een prachtig museum over de Byzantijnse beschaving in een nieuw, indrukwekkend gebouw, waar je gemakkelijk een hele dag kunt doorbrengen.

Sinds 2005 heeft Thessaloniki ook een Biënnale van hedendaagse kunst. Dit jaar wordt de Biënnale voor de derde keer georganiseerd onder de titel 'Paliés Diastavrósis – Make it new' (Oude Kruispunten – Make it new), gaat open op 18 september en duurt tot 18 december 2011. Katerina Koskiná, een zeer bekwaam kunsthistorica met visie, is vanuit de positie van voorzitter van het bestuur van het Staatsmuseum voor Hedendaagse Kunst, dat de leiding heeft in de organisatie van de Biënnale, erin geslaagd een nieuwe hoopvolle wind te laten waaien. Er is veel geld bij elkaar gebracht en er wordt goed samengewerkt. Tussen de vijf musea van de stad maar ook tussen de organisaties van meerdere grote evenementen in Thessaloniki die in dezelfde periode

plaatsvinden, zoals de Internationale Beurs van Thessaloniki, *Ta Dimítiria* (een lokaal cultureel festival rondom de naamgeving van Ayos Dimítrios, de beschermheilige van de stad, op 26 oktober) en het Internationale Filmfestival dat ieder jaar in november plaatsvindt. Dat is bijzonder want vaker dan je zou willen heerst er in Griekenland een provinciaalse houding die alle vormen van samenwerking belemmert. Er zijn zelfs contacten gelegd met Istanbul, dat in dezelfde periode ook een Biënnale voor hedendaagse kunst organiseert. Er zijn plannen om een speciale dienst met bussen in te stellen voor bezoekers die allebei de evenementen in de twee steden willen bezoeken.

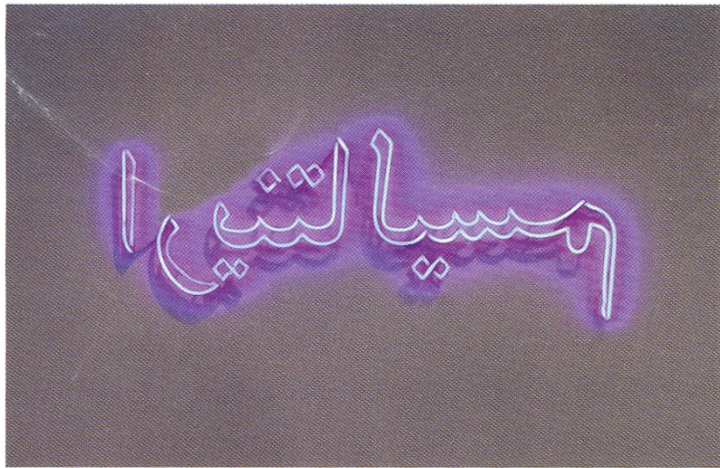
Dit jaar duren de tentoonstellingen langer en zijn verspreid over de stad, die ze als podium maar ook als inspiratie gebruiken. Centraal concept is het gebied van de Middellandse Zee. De keuze hiervoor was gemaakt voordat de recente roerige tijden begonnen in de regio, maar in het licht van deze ontwikkelingen zijn de tentoonstellingen nog interessanter. Zoals Katerina Koskiná vertelt, zal het gebied rondom de Middellandse Zee ook centraal staan in de komende twee versies van de Biënnale, dus tot het jaar 2015. De financiën zijn gegarandeerd door een bijdrage van de Europese Unie (via het Europees Fonds voor Regionale Ontwikkeling) en de organisatie wordt ondersteund door het Griekse ministerie van Onderwijs en Cultuur, de gemeente Thessaloniki en talloze lokale onder-

wijs- en cultuurinstellingen. Dat schept een reële kans voor serieus onderzoek en geeft de mogelijkheid voor het ontwikkelen van diepe relaties en verbanden tussen instituten, culturele organisaties en individuele kunstenaars uit dat gebied.

Een drietal curatoren heeft het hoofdprogramma van de Biënnale samengesteld, dat als titel heeft **'O Gremós Ke To Rema / A Rock And A Hard Place'**.

Mahita El Bacha Urieta, op dit moment werkzaam als kunst- en cultuurstrateg bij de autoriteiten van Abu Dhabi, Paolo Colombo, kunstadviseur bij het Museum van Moderne Kunst in Istanbul en de Griekse Marina Fokidis, initiatiefnemer en directeur van Kunsthalle Athena, hebben zich laten inspireren door de menselijke conditie in een moeilijke situatie.

'*Bros gremós ke piso rema*' (je kunt geen kant op) refereert aan twijfels en keuzes die gemaakt moeten worden in noodsituaties. Vijftig kunstenaars afkomstig uit landen rond de Middellandse Zee zijn uitgenodigd deel te nemen aan een tentoonstelling die vorm geeft aan de menselijke vragen in tijden van crisis. De exposities, performances en symposia zijn te zien in vele historische gebouwen van de stad zoals de *Alatzá Imarét* moskee, die weer getransformeerd gaat worden in een kleurrijk gasthuis zoals zijn naam zegt (*Alatzá* = kleurrijk, *Imarét* = huis voor de armen). In de

Museum van Byzantijnse Cultuur: 'Byzantium en de Arabieren'

In deze tentoonstelling worden de relaties en wederzijdse invloeden tussen Byzantium en de Arabieren vanaf de 7e eeuw tot 1453 gepresenteerd. Beelden, schriftelijke documenten, munten en keramiekobjecten vertellen het verhaal van de Arabische identiteit, het ontstaan van het nieuwe geloof van de islam en de kalifaten, hun verspreiding in de landen rond de Middellandse Zee en de verovering van Constantinopel (1453) en Thessaloniki (904). Grote aandacht wordt natuurlijk ook gegeven aan de talloze vreedzame verbanden tussen de twee beschavingen op het gebied van de Letteren, de Wetenschap en de Kunst. www.mbp.gr

Leila Pazooki, 2010,
Orientalism, neon light tubes,
Image courtesy of 'Galerie
Christian Hosp'

Imran Qureshi, 2009,
Moderate Enlightenment

Tellóglío Stichting voor de Kunsten: 'Scherven en fragmenten van Foustati'

In deze tentoonstelling zien we een portret van Foustati, een stad die nu een deel van Cairo is, maar tijdens de Arabische overheersing de eerste hoofdstad van Egypte was en tot de 12^e eeuw heeft gebloeid. De belangrijke archeologische elementen die recentelijk ontdekt zijn, geven ons veel informatie over het gelaagde verleden van de stad.

www.tf.auth.gr/teloglion

Macedonisch Museum voor Hedendaagse Kunst: 'Roaming Images'

Roaming Images is een nomadisch forum dat het Oosten met het Westen in contact wil brengen via een onderzoek naar verschillende benaderingen van het begrip 'beeld / ikona' en de ideologische en culturele omstandigheden die deze hebben bepaald. In meerdere steden die liggen tussen Muscat (Oman) en Thessaloniki vinden artistieke interventies in de openbare ruimte, symposia en lezingen plaats, waarin lokale instellingen en kunstenaars participeren. In het Macedonisch Museum is een selectie te zien van deze activiteiten en een goede documentatie van het hele proces. www.mmca.org.gr

Staatmuseum voor Hedendaagse Kunst: Jan Fabre. 'Pietas'

Hier wordt een deel van het nieuwe werk 'Pietas' van de Belgische kunstenaar geëxposeerd. De serie 'Pietas' was voor het eerst te zien op de 54^e Biënnale van Venetië (31 augustus-11 september) waar Katerina Koskiná als medecurator optreedt. www.janfabre.be

www.greekstatemuseum.com

Yení Tzamí (zie ook Lychnari 2006/5) verwijzen de kunstuitingen naar de verschillende historische periodes van Thessaloniki met Spaanse, Osmaanse en Joodse invloeden. www.thessalonikibiennale.gr

In een parallel programma dat net zo rijk is als het hoofdprogramma organiseren vijf musea van Thessaloniki tentoonstellingen onder het motto: 'Oude Kruispunten – Make it new'. www.5museums.gr
De musea waar dit parallelle programma te zien is zijn de volgende.

Archeologisch Museum van Thessaloniki: 'De joden in Thessaloniki. Onuitwisbare tekens in de ruimte'

De opbouw van deze tentoonstelling begint met de 'Romaniotes' de Grieks sprekende Joden van de oudheid, gaat verder in de middeleeuwen met de komst van de Askenazim, de Duits sprekende Joden, en de grote stroom van de Sefardische Joden die vanaf 1492 in de stad arriveerden. Hier wordt een beeld gepresenteerd van de joodse organisatie in de daaropvolgende eeuwen door middel van hun synagogen, beroepen en buurten, hun tegenslagen en de nieuwe bloeiperiode tijdens de 19^e eeuw. Ook wordt aandacht besteed aan de brand van 1917, toen een groot deel van de joodse huizen en winkels verdween, maar ook aan de holocaust die fatale gevolgen had voor de joodse bevolking van Thessaloniki. De tentoonstelling sluit met de huidige situatie van de economische en sociale activiteiten van de Joden in de stad. www.amth.gr

Een geheel van tentoonstellingen die betrekking hebben op een geografisch gebied, de Middellandse Zee, dat tot nu toe onderbelicht was in de hedendaagse kunst, is zeker interessant voor alle kunstliefhebbers. Maar de verbanden die de stad Thessaloniki door de eeuwen heen had met volkeren uit dat gebied, zichtbaar in de vijf musea van de stad en andere bijzondere gebouwen zoals de *Alatzá Imarét*, de *Bazaar Hamam*, de *Bey Hamam*, *Casa Bianca* en de *Yení Tzamí*, maakt deze Biënnale relevant voor ieder nieuwsgierig mens.

Het blijft verbazingwekkend dat zo een klein land als Griekenland niet één maar twee Biënnales heeft: in dezelfde periode is ook de 3e Biënnale van Athene. Het is zeker hoopgevend dat de hedendaagse kunst in het land, ondanks de huidige crisis, steeds boeiender en rijker wordt.

Katerina Koskiná vertelt (in het Grieks) over de Biënnale
www.youtube.com/watch?v=om4cFl7uWxY&feature=related